

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 229-246, ELAZIĞ-2010

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN KROKİ OKUMA BECERİLERİNİN İNCELENMESİ (ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

*The Study of Sketch Map Reading Skills of the Students in Primary School
(Erzincan Sample)*

Hüseyin Hüsnü BAHAR* **Kübra SAYAR**** **Adem
BAŞIBÜYÜK*****

ÖZET

Araştırmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin yaşadıkları yer olan Erzincan il merkezindeki mahallelerin yerlerini tanıma ve verilen bir kroki üzerinde eşleştirme becerilerini düzeylerini incelemektir. Araştırmaya 2007-2008 öğretim yılının bahar döneminde, Erzincan il merkezinde bulunan 7 ilköğretim okulunun 5 ve 8'nci sınıflarından toplam 604 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile "Erzincan İl Merkezi Krokisi" kullanılmıştır. Öğrenciler, kroki üzerinde belirtilmesi istenen mahallelerden yaklaşık dörtte birisinin yerini doğru, diğer dörtte birisinin yerini yanlış gösterirken, kalan yarısının yerini işaretlememiştir. Doğru işaretleme oranı kız öğrencilere göre erkek öğrencilerde, 5'nci sınıf öğrencilerine göre 8'nci sınıf öğrencilerinde, alt sosyo-ekonomik çevredeki okul öğrencilerine göre orta ve üst sosyo-ekonomik çevredeki okullarda bulunan öğrencilerde, sosyal bilgiler başarı ortalaması düşük olan öğrencilere göre sosyal bilgiler dersi başarı ortalaması yüksek olan öğrencilerde, okula araç ile giden öğrencilere göre okula yaya olarak giden öğrencilerde daha fazladır. Okulun bulunduğu mahalleyi doğru işaretleme becerisinin evinin bulunduğu mahalleyi doğru işaretleme becerisinin de önemli bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kroki okuma, kroki okuma becerisi, sosyal bilgiler dersi, Erzincan

ABSTRACT

The aim of this study is to recognize the point of the districts in the Centrum of Erzincan, a city in which the students of Primary schools live, and to investigate their matching skills on a given city sketch map. Total 604 students from the 5th and 8th grades of seven Primary Schools in

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi.

** Öğretmen, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans öğrencisi.

*** Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü öğretim üyesi.

the Centrum of Erzincan were included in the study. Personal info and city sketch map of Erzincan were used as a means of collecting data. The students marked nearly a quarter of the places truly, which were asked them to determine on city sketch map, and another quarter wrongly, while they didn't mark the rest half. The ratio of truly marking was higher in boys than the girls, in the students of the 8th grade than those of the 5th grade, in the students of upper socio-economical environments than those of lower soci-economical environments, in the students with high success marks at the class of social sciences than those with low success marks, in the students going to school on foot than those by car or service bus. It was determined that the skill of truly marking the district of his school is a significant evaluation skill for truly marking the place of his house.

Key words: Sketch reading, sketch reading skills social sciences lesson, Erzincan

I. GİRİŞ

Yeni ilköğretim programları yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak geliştirilmiştir. Yapılandırmacılık, bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasıdır. Bireyler bilgiyi aynen almaz, kendi bilgilerini yeniden oluştururlar. Kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi, yine kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler (Özden, 2003, s. 54-55). Öğrenenler bilgiyi etkin bir şekilde oluşturarak var olan zihinsel şemaları ile öğrenmeye yön verirler. Bilgi öğrenenin var olan değer yargıları ve yaşantıları tarafından meydana getirilir (Erdem ve Demirel 2002).

Yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenciyi merkeze alır. Öğrenme ürünleri bakımından da bilgiyi ezberleyen değil, onu özümseyen, farklı durum ve ortamlarda kullanabilen, sahip olduğu bilgilerle yeni bilgilere ulaşabilen ve böylece kendi problemlerini çözebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Buna kısaca, öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirmek denilebilir. Bunun gerçekleşmesi için öğrencilerin bazı temel becerilere sahip olmaları gerekir. Bu kapsamda “Mekân Algılama Becerisi”, İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB 2008-a) öğrencilerin kazanması öngörülen temel becerilerden biridir.

Mekân algılama becerisi, bir cismin şeklini göz önünde canlandırabilme, mekânla ilgili çizimleri okuma, mekâna ait bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilme, bir yeri kâğıt üzerine çizilmiş hâli ile karşılaştırabilme olarak tanımlanmaktadır. Varlıklar arasındaki ilişkileri anlamaya katkı sağlayan mekânı algılama becerisi, coğrafi kavramların algılanmasını kolaylaştırmanın yanı sıra bunlar arasındaki ilişkilerle, sebep ve sonuçlarının açıklanabilmesini de mümkün kılmaktadır. Mekânı algılama becerisi sadece ortamda olan unsurları fark edip söyleme, onların niceliği ve niteliklerini tanıma ile ilgili değildir. Özellikle mekânın farklı şekillerde ifade edilmesinde, yani en basit anlamıyla çizilmesinde mekânı algılama becerisi çok

önemlidir. Kroki okuma ve çizme, mekânı algılama becerisinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kroki okuma ve işaretleri anlama, aslında mekânda olan ve krokide işaretlerle simgelenmiş olan özelliklerin ortaya konmasıdır (Erdoğan ve diğerleri 2008, s.82).

Kroki ve onun daha soyut biçimi olan harita aynı zamanda bir görsel araçtır. Yazıcı'ya (2006) göre, bilginin aktarılmasının bir çeşidi olarak kullanılan görsel araçlar, ders kitaplarında, eğitimsel faaliyetlerde ve gündelik hayatta sıkça kullanılmaktadır.

Kroki ve haritaların kullanabilmek için kroki ve harita okuma becerisine sahip olmak gerekmektedir. Kroki, bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanmış taslağıdır. Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb olgularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağına ise harita denir (TDK). Çizimler krokide biraz daha genel ve kaba iken, haritada daha hassas ve ölçülüdür. Harita ve kroki aslında tablo, grafik, plan ve benzerlerinde olduğu gibi bilgiyi özet olarak gösteren bir teknik olarak da görülebilir.

Kroki ve haritaların öğretimde kullanılması günlük yaşama uyum becerilerini artırmasının yanı sıra, öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkisi de vardır. Öğrenme konusu ile ilgili olarak yapılan bazı araştırmalar, görsel betimlemelerin öğrenmede önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Çoklu Zekâ Kuramı (Selçuk, Kayılı ve Okut 2004), görsel zekâsı gelişmiş olan öğrencilerin, görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendiklerini iddia etmektedir. Demirel ve arkadaşlarına göre (2002) öğretimde görsel öğeleri kullanmanın öğrenmeye yönelik bazı olumlu etkileri vardır. Görsel öğeler kullanmak öğrencileri öğrenmeye motive ederken dikkatlerini de canlı tutmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin duygusal tepkiler vermelerini sağlamanın yanı sıra, kavramları somutlaştırmalarına ve anlaşılması zor olan kavramları basitleştirmelerine yardım etmekte, bilginin düzenlenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Eğitimin her alan ve aşamasında kullanılan beceriler coğrafya eğitiminde de önemle üzerinde durulan konulardandır. Çünkü coğrafi beceriler, coğrafi olarak düşünmek için en gerekli araç ve teknikleri sağladıkları, aktif öğrenme ve uygulamaya imkân verdikleri, bilginin en üst düzeyde değerlendirilerek hayat ile ilgili kararlar alınmasında kullanıldıkları, zaman ve mekâna göre devamlı gelişim hâlinde bir süreci içerdikleri için önemlidir (Demiralp 2006). En temel coğrafi becerilerden birisi de kuşkusuz harita becerileridir. Harita becerilerinin kazanılması, coğrafi anlama bakımından da önemlidir. Kızılçaoğlu'na göre (2007), coğrafi anlamayı hayatın (okul, aile, toplum, iş hayatı) içerisine yerleştirmede öğretim programlarındaki kazanımlara erişme, kazanımlara erişmede de harita becerisi anahtar rol oynar. Harita becerisi kuvvetli olan bireyler, kendileri ve toplumları için önemli roller üstlenebilirler. Çünkü tüm olaylar

bir mekânda gerçekleşmektedir. Mekân hakkında bilgi edinmede iyi düzeyde harita becerisine sahip olan bireyler daha başarılı olurlar.

Sosyal bilgiler dersinde harita yapma ve harita okuma becerilerinin kazandırılması önemlidir. Yazıcı'ya (2006) göre harita yapma süreci sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak uygulanmalıdır. İlköğretim dördüncü sınıfta krokiler ile başlatılabilecek harita yapma aktiviteleri, ileriki sınıflarda daha karmaşık haritaları yapma aktiviteleri şeklinde devam etmelidir.

Öğrencilerin farklı haritaları okuma becerilerini kazanmaları mekânların anlaşılması açısından son derece önemlidir (Kızılçaoğlu, 2007). Taş'a (2006) göre harita mekânsal algılamayı artıracak en önemli araçtır. Öğrenci haritayı ne kadar iyi okur ve kavarsa, yaşadığı yakın çevresi ve küresel ölçekteki mekânsal bilgileri daha iyi okuyup, analiz edecektir.

Yapılandırmacı yaklaşım öğrenme yaşantılarını esas aldığından öğrenme durumuna uygun farklı etkinliklerin düzenlenmesini öngörür. Bu bakımdan bilgiyi anlamlı kılacak uygun öğrenme materyallerinin kullanılması önemlidir (Erdem ve Demirel 2002). Kroki ve harita gibi eğitim araçları, bilgiyi daha anlamlı ve kullanışlı hale getirecek olan öğrenme materyallerindedir.

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında, “Zamanı ve mekânı doğru algılama” becerisi ile bağlantılı olarak, öğrencilerin mekân algısına katkı sağlayacak şekilde görsel materyalleri okuma, verilen alanlara ait kroki, şekil çizme, basit planlar yapma becerilerinin geliştirilmesine yer verilmiştir. İlköğretim dördüncü sınıfta, çevresindeki bir yerin krokisini çizme becerisini kazandırmanın yanı sıra, harita üzerinde dünya turu yapma gibi etkinliklere yer verilmiştir. İlköğretim beşinci sınıf düzeyinde, Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıma becerisinin geliştirilmesinin yanı sıra basit malzemeler kullanarak kabartma harita yapma etkinliğine yer verilmiştir. İlköğretim altıncı sınıfta öğrencilerin farklı ölçeklerde çizilmiş olan haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımda bulunabilme becerisi geliştirmesi istenmektedir. Bu amaçla, altıncı sınıf düzeyinde haritalardan yararlanma, harita ve fotoğraf inceleme gibi konulara yer verilmektedir. İlköğretim birinci devrede basit şekiller, kroki çizme, basit plan becerilerine yer verilirken, 4 ve 5'nci sınıfları kapsayan ikinci devrede kroki çizmenin yanı sıra, biraz daha soyut sembollerin kullanıldığı harita kullanımına yer verilmektedir. Soyut düşünme yeteneğinin geliştiği ilköğretim üçüncü devrede ise farklı amaçlarla çizilmiş haritalardan farklı becerileri kullanacak şekilde yararlanma becerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, haritalarda ölçekler, harita çeşitleri, harita üzerinde verilen bilgiyi okuma ve anlama, verilenlerden yararlanarak yeni bilgiler

oluşturma gibi beceriler üzerinde durulmaktadır (MEB 2008-a). Bu becerilerin kazanılması bireyin günlük yaşama uyum sağlama ve mekân algısı ile ilgili karşılaşılabileceği problemleri çözmeye de katkı sağlayacaktır.

Coğrafi beceriler geniş bir yelpazeyi içerdiği ve günlük yaşamın hemen her alanında karşılaşılabilecek sorunların çözümünde kullanılabileceği için yaşamı kolaylaştıran ve yaşam için gerekli olan becerilerdir (Demiralp 2006). Coğrafi becerilerin kazanılmasında önemli birer araç olan kroki ve haritalar, özellikle büyük yerleşim yerlerinde kent içi ulaşım ve trafikte sıklıkla kullanılan görsel araçlardır. Kent yaşamında insanlar günlük bazı problemlerini çözmek için kroki ve harita okuma becerilerine ihtiyaç duyarlar. Örneğin büyük bir parkta, sokakta, otobüs ve metro hatlarında, alışveriş merkezi vb yerlerde bilgilendirme işlemleri kroki veya haritalarla yapılmaktadır. Ayrıca “google-maps”, “yahoo maps driving directions” gibi arama motorları da, özellikle büyük kentlerde bir noktadan diğer bir noktaya gidiş alternatiflerini kullanıcıların hizmetine sunmakta, birçok kullanıcı kendisine en uygun olan güzergâhı internet üzerinden temin edebildiği bu harita ve krokilerden öğrenmektedir. İnternet üzerinden güzergâh tayini gittikçe daha da yaygınlaşmaktadır. Diğer yandan bu etkinlikler zihin haritası kullanma becerisi ile de ilişkili olup, ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında ele alınan becerilerdendir (MEB 2008-a). Öğrenciler farklı yer ve mekânları zihin haritası kullanarak tespit edebilmelidir. Örneğin, seyahate çıkacağı zaman hangi rotanın takip edileceğine dair taslak harita oluşturabilmelidir (Taş, 2006). Zihin haritasını kullanarak evden okula ve okuldan eve, fırın ile ev, oyun parkı ile ev arasındaki güzergâhları gösteren bir taslak harita çizebilmelidir (Kızılcıoğlu 2007).

Zihin haritası kuvvetli bireyler, hem kendileri hem de ülkemiz için önemli roller üstlenmektedirler. Çünkü her şey belirli bir mekân üzerinde gerçekleşmektedir. Mekân üzerindeki bilgiye sahip olan birey mekânı daha iyi kontrol eder. Bunu başarabilmesi için, okullarda zihin haritası aktivitelerinin yaygınlaştırılması gereklidir (Taş 2003).

Yaşanılan yerin çeşitli yönleri ile tanınması, bireyin içinde bulunduğu çevreye uyum sağlaması, başarılı bir sosyalleşme için vazgeçilmezdir. Başarılı bir sosyalleşme için bireyin hem fiziki hem de sosyal çevresini iyi tanıması gerekmektedir. Kroki ve harita okuryazarlığı buna önemli katkı sağlamaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ilköğretim öğrencilerinin yaşadıkları ilin mahallelerini kroki üzerinde tayin etme düzeylerini tespit etmek bakımından önemlidir. Kroki okuma ve kroki yapma, çevreyi tanıma gibi etkinlikler ilköğretim programlarında yer almasına rağmen, bu

konularla ilgili kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğine ilişkin betimsel araştırmalar yeterince yapılmamıştır. Evren ve örnekleme bu tür bir çalışmanın ilk defa yapılacak olması da araştırmanın önemini artırmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin yaşadıkları il merkezinde bulunan mahallelerinin yerlerini tanıma ve verilen bir kroki üzerinde eşleştirme becerilerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda cevap aranan sorular şunlardır:

1. Öğrencilerin Erzincan il merkezindeki mahalleleri verilen bir kroki üzerinde bulma beceri düzeyleri nasıldır?

2. Öğrencilerin okul ve evlerinin bulunduğu mahalleleri kroki üzerinde bulma beceri düzeyleri nedir? Bu beceriler birbirinin anlamlı birer yordayıcısı mıdır?

3. Öğrencilerin Erzincan il merkezindeki mahalleleri verilen bir kroki üzerinde bulma beceri düzeyleri:

- a. Cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- b. Sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- c. Okulun bulunduğu çevreye göre farklılık göstermekte midir?
- d. Öğrencinin okuldaki başarı düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- e. Öğrencinin okula gidiş-eve dönüş şekline göre farklılık göstermekte

midir?

1.3. Sayıtlar

Ölçme aracı öğrencilerin belirtilen becerilerini ölçmek için uygundur. Öğrenciler ölçme aracını içtenlikle cevaplandırmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma 2007–2008 öğretim yılının bahar döneminde Erzincan il merkezindeki 7 ilköğretim okulunun beş ve sekizinci sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bir yerin kuşbakışı görünümünü basit çizgilerle saptanmasına kroki, belirli bir ölçek dâhilinde çizimine ise plan denir.

II. YÖNTEM

Araştırmada betimleme-survey yöntemi kullanılmıştır. Betimleme survey yönteminde mevcut olay, obje ve özellikler açıklanmaya, betimlenmeye çalışılır. “Erzincan Merkez Mahallelerini Tanıma Krokisi” ile “Kişisel Bilgi Formu”nun uygulanmasından elde edilen veriler, ilköğretim öğrencilerinin kroki üzerinde yaşadığı ilin mahallelerini tanıma becerilerini yaş, cinsiyet, sınıf seviyesi, öğrencinin başarı

durumu, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevre gibi çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni 2007–2008 öğretim yılında Erzincan il merkezinde öğrenim gören ilköğretim 5 ve 8’nci sınıf öğrencileridir. İlköğretimin iki devreden oluştuğu dikkate alınırca, birinci devre ilk beş sınıfı, ikinci devre ise 6-8’nci sınıfları kapsamaktadır. İlköğretim öğrencilerinin birinci ve ikinci devre sonunda, kroki okuma becerileri bakımından hangi düzeyde olduklarını belirlemek amacı ile bu devrenin son sınıfı olan 5 ve 8’nci sınıflar seçilmiştir. Erzincan il merkezinde 2007–2008 öğretim yılında öğrenim gören 2479 beşinci sınıf, 3063 sekizinci sınıf öğrencisi bulunmaktadır (MEB 2008-b). Örneklem alınırken “maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling)” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik olan farklı durumlar belirlenir ve çalışma bu durumlar üzerinde yapılır. Bu tür bir örneklemede genelleme kaygısı olmamakla birlikte, problemle ilgili farklı durumların örnekleme alınması nedeniyle, evren değeri hakkında önemli ipuçları vereceği söylenebilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2008, s. 88-89). Erzincan il merkezindeki 6,7 ve 8’nci sınıfları bulunan ilköğretim okulları sosyo-ekonomik özellikleri de dikkate alınarak alt, orta ve üst olmak üzere üç gruba ayrılmış; incelenen özellikler bakımından diğer okulları da temsil edeceği düşünülen toplam yedi ilköğretim okulunda öğrenim gören beş ve sekizinci sınıf öğrencileri araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma kapsamında bulunan okullar ve bu okulların beş ve sekizinci sınıflarından araştırmaya katılan öğrenci sayısı ve oranları Tablo 1’de gösterilmiştir. Beşinci sınıftan 293, sekizinci sınıftan 311 olmak üzere toplam 604 öğrenci araştırmaya katılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1
Çalışma Grubunun Okullara Göre Dağılımı ve Yüzdeleri

	5’nci Sınıf		8’nci Sınıf		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Özel Fidem İlköğretim Okulu (ÖFİ)	23	7.8	40	12.9	63	10.4
Müşir Zeki Paşa İlköğretim Okulu (MZP)	71	24.2	57	18.3	128	21.2
75’nci Yıl İlköğretim Okulu (75.Y)	65	22.2	55	17.7	120	19.9
Akşemsettin İlköğretim Okulu (AİO)	50	17.1	48	15.4	98	16.2
Kurtuluş İlköğretim Okulu (KİO)	17	5.8	13	4.2	30	5.0
13 Şubat İlköğretim Okulu (13 Ş)	41	14.0	41	13.2	82	13.6
Fatih İlköğretim Okulu (FİO)	26	8.9	57	18.3	83	13.7
Toplam	293	100.0	311	100.0	604	100.0

2.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm altı sorudan oluşan “Kişisel Bilgiler Bölümü”dür. İkinci bölüm Erzincan ili yerleşim planından da yararlanılarak geliştirilen “Erzincan İl Merkezi Kroki”dir. Kroki, Erzincan Belediyesi tarafından hazırlanan ve bilgilendirme amacı ile kentin ana caddelerinde ve belli noktalarda bulunan “Erzincan Şehir Planı”ndan yararlanılarak hazırlanmıştır. Erzincan Şehir Planı, A₄ kağıdı boyutlarında küçültülmüş; ana caddeler, mahalle sınırları, “şehir stadi”, “belediye” gibi 16 belli nokta ile 4 mahallenin yeri belirtilmiş, bunun dışındaki diğer bilgiler silinerek kroki oluşturulmuştur. Kroki üzerinde sınırları gösterilen 24 mahalle 1-24 arası kod verilerek gösterilmiştir. Üçüncü bölüm ise bir yönerge ve mahalle isimlerinin alfabetik sıra ile gösterildiği soru kâğıdından oluşmaktadır. Öğrencilerden, ikinci bölümdeki kroki üzerinde gösterilen mahallelerin kodunu üçüncü bölümde verilen mahalle isminin önündeki parantez boşluğuna yazmaları istenmektedir.

Kroki üzerinde dört mahallenin yeri ile 16 belli noktanın ve ana caddelerin belirtilmesi cevaplama işlemini kolaylaştıran önemli bir ipucudur.

III. BULGULAR

Öğrencilerin soru kâğıdı üzerinde eşleştirebileceği toplam 20 mahalle kodu bulunmaktadır. İşaretlemenin nasıl yapılacağını göstermek amacı ile 4 mahallenin kodu örnek olarak işaretlenmiştir. Öğrenciler 20 mahalleden ortalama 9,73’ünü kodlayarak işaretlenmiştir. İşaretlenen kodların ortalama 4,99’u doğru, 4,74’ü ise yanlış kodlanmıştır.

Çalışmaya katılan öğrenciler Erzincan il merkezinde bulunan ve krokide kodlarla gösterilen 20 mahalleden yaklaşık dörtte birinin (% 24,98) ismini doğru, yaklaşık dörtte birinin ismini yanlış eşleştirmiş (% 23,71), yaklaşık yarısını (% 51,35) ise cevapsız bırakmıştır (Tablo 2).

Tablo 2
İlköğretim Öğrencilerinin Erzincan İl Merkezindeki Mahalleleri Kroki Üzerinde Gösterme Düzeylerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Cevap Yüzdesi	Standart Sapma
Toplam Cevaplanan	604	.00	20.00	9.74	48,65	4.72
Doğru sayısı	604	.00	16.00	5.00	24,98	3.13
Yanlış sayısı	604	.00	20.00	4.74	23,71	3.45

Öğrencilerin okullarının ve evlerinin bulunduğu mahalleyi doğru ve yanlış cevaplama oranları Tablo 3’te gösterilmiştir. Okulun bulunduğu mahalleyi öğrencilerin %

76,3'ü doğru işaretlerken, % 23,7'si yanlış işaretlemiştir. Öğrencilerin % 78,3'ü evinin bulunduğu mahalleyi doğru, % 21,7'si ise yanlış işaretlemiştir (Tablo 3).

Tablo 3
Okulun ve Evin Bulunduğu Mahalleyi Bulma

Cevaplar	Okul		Ev	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Doğru Cevap	338	76.3	379	78.3
Yanlış Cevap	105	23.7	105	21.7
Toplam	443*	100.0	484*	100.0

*Okulu ve ikamet ettiği evi örnek olarak verilen dört mahalleden birisinde bulunan öğrenciler değerlendirmeye katılmamıştır.

Okulun bulunduğu mahalleyi doğru cevaplamanın evin bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu Tablo 4'te gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, okulun bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama evin bulunduğu mahalleyi doğru cevaplamanın önemli bir yordayıcısı olup, biri diğerini % 62.8 oranında yordamaktadır ($R = .793$, $R^2 = .628$, $F_{1-378} = 639.121$, $p < .001$).

Tablo 4
Okulun bulunduğu mahalleyi doğru cevaplamanın evin bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama yordama düzeyine ilişkin basit regresyon analizi sonuçları (N=380)

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	.259	.039		6.567	.000*
Okulun Bulunduğu Mahalleyi Doğru İşaretleme	.778	.031	.793	25.281	.000*

R: .793   R²: .628   F₍₁₋₃₇₈₎: 639.121   *p < .001   D-W: 1.935

Öğrencilerin Erzincan il merkezindeki mahalleleri verilen kroki üzerinde bulma beceri düzeylerinin cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Öğrencilerin krokide toplam cevap sayısı ($t_{595.143} : 3.474$, $p < .005$) ile doğru cevap sayısı ($t_{591.887} : 3.794$, $p < .001$) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterirken, yanlış cevap sayısının ($t_{602} : 1.275$, $p > .05$) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla sayıda cevap verdiği ve verdiği bu cevaplardaki doğru sayısının da kız öğrencilerin doğru cevap sayısından daha fazla olduğu saptanmıştır. Erkek ve kız öğrencilerin verdikleri yanlış cevap sayıları ise birbirine yakın bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 5
Öğrencilerin toplam cevap, doğru cevap ve yanlış cevap sayılarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Cevap sayısı	Erkek	302	10.40	4.92	595.143	3.474	.001*
	Kız	302	9.08	4.42			
Doğru sayısı	Erkek	302	5.47	3.30	591.887	3.794	.000**
	Kız	302	4.52	2.89			
Yanlış sayısı	Erkek	302	4.92	3.62	602	1.275	.203
	Kız	302	4.56	3.27			

* p < .01   ** p < .001

Öğrencilerin verilen kroki üzerinde okul ve evlerinin bulunduğu mahalleleri doğru tespit etme oranının cinsiyete göre khi kare testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Test sonuçlarına göre okulun bulunduğu mahalleyi doğru bulma oranı (X^2 : 0.304, $p > .05$) ile evin bulunduğu mahalleyi doğru bulma oranının cinsiyete göre farklı olmadığı bulunmuştur (X^2 : 0.25, $p > .05$). Erkek ve kız öğrencilerin okul ve evlerinin bulunduğu mahalleyi doğru ve yanlış bulma oranları birbirine yakındır (Tablo 6).

Tablo 6
Okulun ve evin bulunduğu mahallenin kodlarını bulma oranının cinsiyete göre khi kare testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	Doğru		Yanlış		Toplam		X^2	sd	p	C
		f	%	f	%	f	%				
Okul	Erkek	181	77.4	53	22.6	234	100.0	0.304	1	0.582*	0.260
	Kız	157	75.1	52	24.9	209	100.0				
	Toplam	338	76.3	105	23.7	443	100.0				
Ev	Erkek	191	78.6	52	21.4	243	100.0	0.025	1	0.874*	0.007
	Kız	188	78.0	53	22.0	241	100.0				
	Toplam	379	78.3	105	21.7	484	100.0				

* p > .01

Öğrencilerin Erzincan il merkezindeki mahalleleri kroki üzerinde bulma beceri düzeylerinin sınıf düzeyine göre t-testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Öğrencilerin toplam cevap sayısı ($t_{592.326}$: -5.638, $p < .001$) ile doğru cevap sayısının ($t_{554.577}$: -8.223, $p < .001$) sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilirken, yanlış cevap sayısının sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermediği (t_{602} : -0.456, $p > .05$) tespit edilmiştir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin beşinci sınıf öğrencilerine göre daha fazla sayıda cevap verdikleri ve bu cevaplardaki doğru sayılarının da daha fazla olduğu saptanmıştır. Diğer yandan beş ve sekizinci sınıf öğrencilerinin yanlış cevap sayılarının sınıf düzeyine göre birbirinden farklı olmadığı görülmektedir (Tablo7).

Tablo 7
Öğrencilerin toplam cevap, doğru cevap ve yanlış cevap sayılarının sınıf düzeyine göre t-testi sonuçları

Değişkenler	Sınıf	N	X	Ss	Sd	t	p
Cevap sayısı	5	293	8.66	4.14	592.326	-5.638	.000*
	8	311	10.76	5.00			
Doğru sayısı	5	293	3.98	2.39	554.577	-8.223	.000*
	8	311	5.96	3.44			
Yanlış sayısı	5	293	4.68	3.35	602	-.456	.649
	8	311	4.81	3.55			

*p < .001

Öğrencilerin Erzincan il merkezinde okul ve evlerinin bulunduğu mahalleleri doğru işaretleme oranının sınıf seviyesine göre khi kare testi sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin okul (X^2 : 43.472, $p < .001$) ve evlerinin (X^2 : 21.949, $p < .001$) bulunduğu mahalleyi doğru işaretleme oranının sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Sekizinci sınıf öğrencileri okulun bulunduğu mahalleyi % 90.1 oranında doğru cevaplarırken beşinci sınıf öğrencilerinin doğru cevap yüzdesi % 63.5’tir. Diğer yandan sekizinci sınıf öğrencilerinin evlerinin bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama yüzdesi % 86.5 iken beşinci sınıf öğrencilerinde bu oran % 68.9 olarak tespit edilmiştir.

Beşinci sınıf öğrencileri evlerinin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde daha yüksek oranda doğru gösterirken, sekizinci sınıf öğrencileri okullarının bulunduğu mahalleyi daha yüksek oranda doğru gösterebilmektedir (Tablo8).

Tablo 8
Okul ve evin bulunduğu mahallenin kodlarını bulma oranının sınıf seviyesine göre khi kare testi sonuçları

Değişkenler	Sınıf	Doğru		Yanlış		Toplam		X^2	Sd	p	C
		f	%	f	%	f	%				
Okul	V	146	63.5	84	36.5	230	100.0	43.472	1	.000*	0.299
	VIII	192	90.1	21	9.9	213	100.0				
	Toplam	338	76.3	105	23.7	443	100.0				
Ev	V	155	68.9	70	31.1	225	100.0	21.949	1	.000*	0.208
	VIII	224	86.5	35	13.5	259	100.0				
	Toplam	379	78.3	105	21.7	484	100.0				

*p < .001

Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin ilköğretim okullarına göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin kroki üzerinde mahalleleri gösterme becerileri, okullarının bulunduğu çevreye göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Farklı sosyal çevrede

bulunan okullarda öğrenim gören öğrencilerin kroki kullanma becerileri arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonuçlarına göre toplam cevap sayısı (F: 11.858, $p < .001$), cevaplardaki doğru (F: 27.222, $p < .001$) ve yanlış sayısının (F: 7.229, $p < .001$) okullara göre farklı olduğu bulunmuştur (Tablo 9).

Tablo 9
Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin okul çevresine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları

Değişkenler	Okullara Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar								F	P	
	ÖFİ (63)	MZP (128)	75.Y (120)	AİÖ (98)	KİÖ (30)	13Ş (82)	FİÖ (83)	Toplam (604)			
Cevap sayısı	AO	10.50	11.77	8.66	9.87	10.43	6.81	10.06	9.74	11.858	.000*
	Ss	5.16	4.55	3.70	5.33	4.54	3.58	4.53	4.72		
Doğru sayısı	AO	7.51	6.79	4.02	4.06	4.90	3.26	4.59	5.00	27.222	.000*
	Ss	4.74	3.33	1.93	2.50	2.22	1.66	2.31	3.13		
Yanlış sayısı	AO	3.00	4.98	4.65	5.81	5.53	3.56	5.46	4.74	7.229	.000*
	Ss	2.06	2.83	3.29	4.35	4.02	3.27	3.40	3.45		

* $p < .001$

Araştırmanın yapıldığı okullardan ÖFİ ve MZP Erzincan koşullarında üst, 75.Y ve AİÖ orta, KİÖ, 13Ş ve FİÖ ise çoğunlukla alt sosyo-ekonomik çevreden gelen çocukların öğrenim gördüğü ilköğretim okullarıdır. Tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre farkın kaynağına ilişkin Tamhane testi sonuçları (Tablo 10), Tablo 9'daki aritmetik ortalamalar dikkate alınarak incelendiğinde, genel olarak üst sosyo ekonomik çevreden gelen çocukların doğru cevap sayılarının daha fazla, orta ve alt sosyo ekonomik çevreden gelen çocukların doğru cevap sayısının ise daha az sayıda olduğu görülmektedir.

Tablo 10
Tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre farkın kaynağına ilişkin Tamhane testi sonuçları

DEĞİŞKENLER	TAMHANE
Cevap Sayısı	ÖFİ-13Ş, MZP-75.Y, MZP-13Ş, 75.Y-13Ş, AİÖ-13Ş, KİÖ-13Ş, 13Ş-FİÖ
Doğru Sayısı	ÖFİ-75.Y, ÖFİ-AİÖ, ÖFİ-KİÖ, ÖFİ-13Ş, ÖFİ-FİÖ, MZP-75.Y, MZP-AİÖ, MZP-KİÖ, MZP-13Ş, MZP-FİÖ, 13Ş-KİÖ, 13Ş-FİÖ.
Yanlış Sayısı	ÖFİ-MZP, ÖFİ-75.Y, ÖFİ-AİÖ, ÖFİ-FİÖ, MZP-13Ş, AİÖ-13Ş, 13Ş-FİÖ

Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin okul çevresine göre khi kare testi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin kroki üzerinde okullarının (X^2 : 55.556, $p < .001$) ve evlerinin (X^2 : 26.233, $p < .001$) bulunduğu mahalleleri gösterme becerileri, okullarının bulunduğu çevreye göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Okulun bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama oranı

üst ve orta sosyo-ekonomik çevredeki okullarda daha yüksek, alt sosyo-ekonomik çevredeki okullarda ise daha düşük orandadır. Evin bulunduğu mahalleyi doğru cevaplama oranı ise MZP, 13Ş, AİO ve 75.Y ilköğretim okullarında daha yüksek, diğer okullarda ise daha düşük düzeydedir (Tablo11).

Tablo 11
Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin okul çevresine göre khi kare testi sonuçları

	Okul	Doğru		Yanlış		Toplam		X ²	df	p	C
		f	%	f	%	f	%				
Okulun Bulunduğu Mahalle	ÖFİ	33	82.5	7	17.5	40	100.0	55.556	6	.000*	0.334
	MZP	71	84.5	13	15.5	84	100.0				
	75.Y	94	78.3	26	21.7	120	100.0				
	AİO	80	81.6	18	18.4	98	100.0				
	KİO	10	58.8	7	41.2	17	100.0				
	13Ş	45	77.6	13	22.4	58	100.0				
	FİO	5	19.2	21	80.8	26	100.0				
	Toplam	338	76.3	105	23.7	443	100.0				
Evin Bulunduğu Mahalle	ÖFİ	37	72.5	14	27.5	51	100.0	26.233	6	.000*	0.227
	MZP	85	88.5	11	11.5	96	100.0				
	75.Y	88	80.0	22	20.0	110	100.0				
	AİO	73	81.1	17	18.9	90	100.0				
	KİO	13	56.5	10	43.5	23	100.0				
	13Ş	50	84.7	9	15.3	59	100.0				
	FİO	33	60.0	22	40.0	55	100.0				
	Toplam	379	78.3	105	21.7	484	100.0				

* p < .001

Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin önceki yıl sosyal bilgiler dersi karne notuna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir. ANOVA testi sonuçlarına göre cevap sayısı (F: 5.031, p < .01) ile doğru sayısı (F: 21.491, p < .001) sosyal bilgiler dersi karne notuna göre anlamlı fark gösterirken yanlış sayısı (F: 2.051, p > .05) anlamlı fark göstermemektedir (Tablo12).

Tablo 12
Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin önceki yıl sosyal bilgiler dersi karne notuna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları

Değişkenler		Sosyal Bilgiler Dersi Karne Notuna İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar					F	p
		1-2 (56)	3 (145)	4 (167)	5 (221)	Toplam (589)		
Cevap Sayısı	AO	9.30	9.09	9.24	10.72	9.76	5.031	.002*
	Ss	5.18	4.68	4.36	4.71	4.70		
Doğru Sayısı	AO	3.64	4.10	4.65	6.23	5.01	21.491	.000**
	Ss	1.99	2.31	2.86	3.60	3.13		
Yanlış Sayısı	AO	5.66	4.97	4.60	4.49	4.75	2.051	.106
	Ss	4.62	3.56	3.23	3.10	3.43		

* p < .01

** p < .001

LSD ve Tamhane testi sonuçlarına göre farkın kaynağı Tablo 13'te gösterilmiştir. Karne notu beş olan öğrencilerin cevap sayısının diğerlerinden daha fazla olduğu gözlenirken, karne notu yüksek olan öğrencilerin doğru cevap sayılarının daha fazla, düşük olan öğrencilerin doğru cevap sayılarının ise daha az olduğu tespit edilmiştir (Tablo13).

Tablo 13
Tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre farkın kaynağına ilişkin Tamhane testi sonuçları

DEĞİŞKENLER	LSD-TAMHANE
Cevap Sayısı	2-5, 3-5, 4-5
Doğru Sayısı	2-4, 2-5, 3-5, 4-5
Yanlış Sayısı	Gruplar arası anlamlı fark yoktur

Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin sosyal bilgiler dersi karne notuna göre khi kare testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir. Test sonuçlarına göre okulun bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma oranı karne notuna göre anlamlı ölçüde değişirken (X^2 : 9.556, $p < .05$), evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma oranı karne notuna göre anlamlı ölçüde değişmemektedir (X^2 : .2.891, $p > .05$). Karne notu 5 olan öğrencilerin okulun bulunduğu mahalleyi doğru işaretleme oranının daha yüksek, 1-2 olanların ise daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo14).

Tablo 14
Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin sosyal bilgiler dersi karne notuna göre khi kare testi sonuçları

	Karne Notu	Doğru		Yanlış		Toplam		X^2	df	p	C
		f	%	f	%	f	%				
Okulun Bulunduğu Mahalle	1-2	26	65.0	14	35.0	40	100.0	9.556	3	.023*	0.147
	3	84	76.4	26	23.6	110	100.0				
	4	99	71.7	39	28.3	138	100.0				
	5	123	84.2	23	15.8	146	100.0				
	Toplam	332	76.5	102	23.5	434	100.0				
Evin Bulunduğu Mahalle	1-2	33	70.2	14	29.8	47	100.0	2.891	3	.409	0.078
	3	96	80.7	23	19.3	119	100.0				
	4	108	77.1	32	22.9	140	100.0				
	5	134	80.7	32	19.3	166	100.0				
	Toplam	371	78.6	101	21.4	472	100.0				

*p < .05

Öğrencilerin Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin okula gidiş şekline göre bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir. Test sonuçlarına öğrencilerin toplam cevap sayısı ($t_{259,705}$: 2.880, $p < .01$) ile yanlış sayısının ($t_{317,598}$: 2.972, $p < .01$) okula gidiş şekline göre anlamlı fark gösterdiği, ancak doğru sayısının (t_{602} : 1.247, $p > .05$) okula gidiş şekline göre anlamlı fark göstermediği tespit

edilmiştir. Okula yaya olarak giden öğrencilerin cevap sayısı ile yanlış sayılarının okula diğer şekillerde giden öğrencilerden daha fazla olduğu bulunmuştur (Tablo15).

Tablo 15
Erzincan şehir krokisinde mahalle kodlarını bulma becerisinin okula gidiş şekline göre bağımsız örnek t-testi sonuçları

Değişkenler	Okula Gidiş Şekli	N	X	Ss	Sd	t	p
Cevap sayısı	Yaya olarak	466	10.01	4.85	259.705	2.880	.004*
	Diğer	138	8.81	4.12			
Doğru sayısı	Yaya olarak	466	5.08	3.18	602	1.247	.213
	Diğer	138	4.70	2.96			
Yanlış sayısı	Yaya olarak	466	4.93	3.65	317.598	2.972	.003*
	Diğer	138	4.11	2.56			

* p < .01

Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin okula gidiş şekline göre khi kare testi sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin okulun (X^2 : 15.449, p < .001) ve evin bulunduğu mahalleyi (X^2 : 9.631, p < .01) kroki üzerinde bulma oranının okula gidiş şekline göre anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur. Okula yaya olarak giden öğrencilerin doğru ve yanlış cevap verme oranları ile okula diğer şekillerde giden öğrencilerin doğru ve yanlış cevap oranları anlamlı fark göstermektedir. Okula yaya olarak gidenlerin hem okulun hem de evlerinin bulunduğu mahalleleri daha yüksek oranda doğru işaretledikleri tespit edilmiştir (Tablo16).

Tablo 16
Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde bulma becerisinin okula gidiş şekline göre khi kare testi sonuçları

	Okula Gidiş Şekli	Doğru		Yanlış		Toplam		X^2	df	p	C
		f	%	f	%	f	%				
Okul	Yaya	287	80,2	71	19,8	358	100,0	15,449	1	,000**	.184
	Diğer	51	60,0	34	40,0	85	100,0				
	Toplam	338	76,3	105	23,7	443	100,0				
Ev	Yaya	318	81,1	74	18,9	392	100,0	9,631	1	,002*	.140
	Diğer	61	66,3	31	33,7	92	100,0				
	Toplam	379	78,3	105	21,7	484	100,0				

* p < .01

** p < .001

IV. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim beş ve sekizinci sınıf öğrencileri verilen kroki üzerinde, Erzincan il merkezindeki 20 mahalleden yaklaşık dörtte birinin yerini doğru, diğer dörtte birinin yerini ise yanlış tespit etmiş, kalan yarısının yerini tespit etme teşebbüsünde bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin Erzincan ilindeki mahallelerin yerlerini kroki üzerinde gösterme becerilerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Bu yetersizlik,

Erzincan ilinin mahallelerini tanımamaktan kaynaklanabileceği gibi, kroki okuma becerilerinin yetersizliğinden de kaynaklanabilir.

Öğrencilerin yaklaşık dörtte biri (% 23.7) okulunun bulunduğu mahalleyi verilen kroki üzerinde gösteremezken, yaklaşık beşte biri (% 21.7) ise evinin bulunduğu mahalleyi verilen kroki üzerinde gösterememiştir. Bazı öğrencilerin kayıtlı olduğu okulunun ve ikamet ettiği evinin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde göstermemesi, öğrencinin okulunun ve evinin bulunduğu mahalleyi bilmemesinden daha çok, evinin ve okulunun bulunduğu mahalle sınırlarını bilmemesinden ve özellikle kroki okuma becerisinin yetersizliğinden kaynaklanabilir.

İlköğretimin amaç ve görevlerinden birisi de her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 23). Kroki ve harita okuma becerilerinin hem günlük yaşamda hem de üst öğrenim düzeylerinde öğrenmelere temel oluşturma özelliği de dikkate alınırsa, öğrencilerin önemli bir kısmının hayata ve üst öğrenime hazırlanmanın bu boyutları bakımından yetersiz kaldığı söylenebilir.

Kroki ve harita okuma becerisinin yetersiz olması, ortaöğretim düzeyinde öğrencinin alacağı coğrafya dersine de yeterince hazır olmadığı şeklinde algılanabilir. Bu yetersizlik, harita kullanmayı gerektiren tarih dersi ile flora ve fauna gibi haritaların kullanılabilmesi biyoloji vb derslerde de algılama ve anlama konusunda sorun oluşturabilir.

Yazıcı'ya (2006) göre, sosyal bilgiler programları içerisinde, görsel araçlar hakkında bilgi verilirken, öğretmen kitaplarında ve sınıf uygulamalarında bu araçlarla aktarılmaya çalışılan bilginin nasıl elde edileceğine ilişkin ayrıntı verilmemektedir. Öğrencilerin kroki ve harita okuma becerilerinin beklenenden düşük olmasının sebeplerinden birisi de bu husustan kaynaklanabilir.

Okulun bulunduğu mahalleyi verilen kroki üzerinde gösterme becerisi evinin bulunduğu mahalleyi gösterme becerisinin önemli bir yordayıcısıdır. Kroki okuma becerisine sahip olan öğrenci, okulun ve evin bulunduğu mahalleyi doğru işaretleyebilirken bu beceriye sahip olmayan öğrenci okulun ve evin bulunduğu mahalleyi tespit konusunda problem yaşamaktadır.

Kroki üzerinde Erzincan il merkezindeki mahallelerin yerlerini bulma etkinliğinde, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla sayıda soruya cevap verdiği ve doğru cevap sayılarının da daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kısmen de olsa okul dışı saatlerde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha rahat hareket edebilmesinden kaynaklanabilir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin doğru cevap sayısı beşinci sınıf öğrencilerinin doğru cevap sayısından fazla olması beklenen bir sonuçtur. Ancak, beşinci sınıf öğrencileri evlerinin bulunduğu mahalleyi daha yüksek oranda doğru işaretlerken, sekizinci sınıf öğrencileri okulun bulunduğu mahalleyi daha yüksek oranda doğru işaretlemiştir. Bu durum beşinci sınıf öğrencilerinin evin bulunduğu çevreyi, sekizinci sınıf öğrencilerinin ise okulun bulunduğu çevreyi daha iyi tanımasından kaynaklanabilir.

Mahallelerin yerlerini kroki üzerinde tespit etme becerisinin okullara göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Genellikle üst sosyo-ekonomik çevreden gelen öğrencilerin bulunduğu Özel Fidem İlköğretim Okulu ile Müşir Zeki Paşa İlköğretim Okullarında doğru cevap ortalaması diğer okullardaki doğru cevap ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Bu durum bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin kroki okuma becerilerinin daha iyi olmasından kaynaklanabilir. Okulun ve evin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde doğru cevaplama oranı sosyo-ekonomik bakımdan üst ve orta düzeydeki öğrencilerin bulunduğu okullarda daha yüksektir. Ancak, Özel Fidem İlköğretim okulunda bulunan öğrencilerin evinin bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde doğru işaretleme oranı ortalamanın biraz altında bulunmuştur. Bu durum, özel okulda öğrenim gören öğrencilerin bir kısmının araç ile okula gitmesi ve okuldan eve yine araç ile dönmesi, bu sebeple çevreyi yeterince tanıyamamasından kaynaklanabilir.

Başarılı olan öğrencilerin doğru cevap sayıları ile evinin ve okulunun bulunduğu mahalleyi verilen kroki üzerinde doğru işaretleme oranının yüksek olması beklenen bir durumdur. Ancak bu sonuç, sosyal bilgiler dersinde başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin hem kroki ve harita okuma becerilerini geliştirmek hem de onları ortaöğretime hazırlamak için tamamlayıcı bazı etkinliklerin yapılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Okula yaya olarak giden öğrencilerin hem doğru cevap sayıları hem de evlerinin ve okullarının bulunduğu mahallenin yerini verilen kroki üzerinde doğru işaretleme oranı daha yüksek bulunmuştur. Okula diğer şekillerde gelen öğrencilerin önemli kısmı servis veya özel araç ile okula gelmektedir. Yaya olarak okula gitmenin çevreyi daha iyi tanımaya ve çevre ile ilgili zihinde imaj oluşturmaya katkı sağladığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki önerilere yapılabilir:

1. Öğrencilerin evinin ve okulunun bulunduğu mahalleyi kroki üzerinde gösterememe sebeplerinin araştırılması ayrı bir çalışma konusu olabilir.

2. Okulu ve yakın çevresini tanımaya ve tanıtmaya yönelik gezi, yürüyüş vb etkinlikler yapılabilir. Yapılacak olan bu tür etkinliklerde gezi ve yürüyüş güzergâhını gösteren kroki ve planların yapılması hem çevreyi tanımaya hem de kroki ve harita okuma becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

3. İlköğretim Okulu öğrencilerinin, okulun ve evin bulunduğu mahallenin yanı sıra diğer mahallelerin de yerlerini kroki üzerinde gösterme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler yaptırılabilir.

KAYNAKLAR

- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S., ve Yağcı, E., 2002, “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme”, (2. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara, s. 5, 109
- Demiralp, N. (2006), Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerileri, Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (4), 323-343.
- Doğanay, A. (2003). *Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır*, İzmir 9 Eylül Üniversitesi I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 15–17 Mayıs 2003, Buca Eğitim Fakültesi.
- Erdem, E., Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, s. 81-87.
- Erdoğan, İ. (2008) Öğrenciyi ve Programı Anlamaya Yardımcı İlköğretim Veli Kılavuzu
- Kızılcıaoğlu, A. (2007). Harita Becerilerine Pedagojik Bir Bakış, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18, s. 341-358.
- MEB (2008-a), Sosyal Bilgiler 4-5 ve 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu, http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=74&min=20&orderby=titleA&show=10, 03.12.2008 tarihinde indirildi.
- MEB (2008-b), MEB İstatistikleri –Örgün Eğitim– 2007-2008, http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2007_2008.pdf 17.12.2008 tarihinde indirildi.
- Özden, Y. (2003). Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. Dilek, D. (2003). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde , (47–81), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, C. (Ed.). (2007). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım (3. Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Selçuk, Z., Kayılı, H. ve Okut, L. (2004). Çoklu Zeka Uygulamaları, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Taş, H. İ. (2003). Zihinsel Haritalama ve Öğrencilerin Zihni Haritalarını Geliştirme Yolları, Marmara Coğrafya Dergisi, 8. 1-18.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: haritalar-küreler, resimler, tablolar ve grafikler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, s. 651-662.